

Molenaarswoningen, een 'vergeten' groep

door Martin E. van Doornik

Niets is mooier dan het betreden van een ouderwets molenerf: een dag met zonnig weer, langs de weg staan houten palen van de bovengrondse elektriciteit met een aftakking naar een aardig huis met een siertuin ervoor. Wat opzij ligt een kleine boomgaard, waarin kippen rondscharrelen. Iets verderop een waslijn met wapperend wasgoed. Een eindje van de weg vandaan staat een korenmolen. Het grind knerpt onder je voeten als je de molen wilt bezoeken.

Dergelijke taferelen als hierboven maak je tegenwoordig maar weinig meer mee. Jaren geleden zijn veel molens in ons land goed geïnventariseerd, daarna konden molenliefhebbers steeds meer belangstelling tonen voor molenrompen of restanten daarvan, met de bedoeling ze in kaart te brengen, hun geschiedenis - al dan of niet voorzien van oude foto's - te onderzoeken. Maar men is kennelijk een derde groep vergeten: molenaarswoningen, molenhuizen of mulderswoningen, hoe men ze ook wilt noemen.

Niets is mooier dan een gave combinatie van molen en huis in de oorspronkelijke omgeving, zoals hierboven is beschreven. In de loop der tijden zijn er molens verdwenen, waarbij de bijbehorende huizen nog bestaan, of andersom, het huis is gesloopt, maar de molen staat er nog.... Ook kan het voorkomen dat het huis aan zijn oorspronkelijke bestemming is onttrokken en een andere functie is gaan vervullen. Ook het molenerf kan daarbij danig geschonden zijn: van een keurig gras-

tuintje tot parkeerplaats of terras. Geen kakelende en rondlopende kippen en geen waslijn met wapperend wasgoed meer. Zoiets is heel jammer.

Rijdend door het landschap, bijvoorbeeld in de gemeente **Bedum**, kon ik talrijke eenvoudige molenaarswoningen ontwaren van veel verdwenen poldermolens. Daar vindt men in veel gevallen een lichte verhoging in de nabijheid van het huis, waar eens een molen stond, soms vervangen door een klein bakstenen bouwsel als motorgemaal.

Naast de molen *De Lelie* te **Eenrum** staat nog een kapitale woning, nu restaurant en de eens zo fraaie tuin met oprit naar de molen, is nu een drukke parkeerplaats geworden. Wat verderop, op Molenstraat nr. 37, staat een molenhuis waarvan het molenerf nog intact is gebleven. De molen zelf, *Lutje Meulentje* genaamd uit 1737, is in 1956 helaas gesloopt op het vervallen stenen onderstuk na.

In mijn woonplaats **Westernieland**

Weinige weggebruikers zullen vermoeden, dat bij dit markante witte huis in **Westernieland** vroeger een mooie stellingmolen heeft gestaan.

Foto: M. E. van Doornik, mei 1991.

staat aan de Dirk Wierengastraat nr. 8 nu nog de kapitale mulderswoning van molenaar Bouwman (zie foto). De in 1854 gebouwde molen, van hetzelfde formaat als die van Den Andel, was in 1917 gesloopt.

De gietijzeren bovenas ging naar het eerder genoemde *Lutje Meulentje*, die daar een houten as uit 1902 verving.

De koningspil, die rond en waarschijnlijk van een scheepsmast afkomstig is, staat nog steeds in de voortuin van buurman nr. 6, compleet met ijzeren tap. Het witte huis ziet er inderdaad heel anders uit dan op foto nr. 73 in het boek *"Molens in Groningen in oude an-*

sichten" van W.O. Bakker. De foto toont een fraaie boerderij met woonhuis in de z.g. Oldambtster stijl. Het huis is namelijk in 1900 uitwendig verbouwd in Jugendstil, wat ook te zien is op de twee gevelsteentjes bij de voordeur (met boven de kalf een fraai Jugendstil glas-in-lood raam) met de aanduiding: **GB LA 1900**.

Op de gehele benedenverdieping is het prachtige, antieke interieur gelukkig bewaard gebleven, met uitzondering van de moderne keuken. Het geeft ons een goede voorstelling hoe molenaar Bouwman en zijn gezin hier hebben geleefd. Gelijk met de verbouwing is de nok van de stookhut naast het huis een kwart

slag gedraaid, nu in de noord-zuid richting.

Dankzij deze gegevens kon ik de foto nr. 73 gemakkelijk dateren, zeg maar omstreeks 1895, tussen het invoeren van de zelfzwichting als wiksysteem in Groningen in 1891 en het jaar 1900 van de verbouwing. Ook zijn de dubbele kapschuren achter het huis behouden gebleven, waarvan het rechter gedeelte nu verhuurd is aan een transportbedrijf in Pieterburen. De huidige bewoners, de familie Wolda, zijn goede kennissen van me en ik heb nog vaak het mooie interieur kunnen bekijken.

In **Wehe-den Hoorn** staat ook een fraai voorbeeld van een molenhuis. Hij staat aan de Mernaweg nr. 29, naast het bedrijvencomplex van de WANN. Hier stonden vroeger twee vrij kleine rietgedekte stellingmolens tegelijk, reeds in de jaren '10 van onze eeuw afgebroken. Het huis is in 1982 gerestaureerd als monument en er is nu een kunstgalerie in gevestigd (zie tweede foto). Hoeveel

molenaarswoningen zouden er dan nog in de provincie Groningen staan? De korenmolenaar stond in de dorpsamenleving vaak vrij hoog in aanzien. Velen hadden dikwijls een bestuursfunctie in het verenigingsleven, het kerkbestuur of in de gemeenteraad. Hij huisde doorgaans in een behoorlijke woning, gebouwd in de stijl van de streek, die aan zijn status af te lezen valt. In veel gevallen hoorde er een boerderij bij, omdat de korenmolenaar eveneens boer was.

De combinatie molen - huis (eventueel met boerderij) - erf vormt altijd een monumentaal complex en dat is veel mooier dan bijvoorbeeld bij een verplaatste molen op een steriel ogend grasveld. Een inventarisatie van molenhuizen in onze provincie zou naar mijn mening een goede zaak zijn. Overgebleven molenhuizen vormen tenslotte een blijvende herinnering aan de verdwenen molens en zij kunnen onze molenvrienden helpen bij het lokaliseren van de standplaatsen, benodigd voor historisch onderzoek.

*Het in 1982 fraai gerestaureerde molenhuis, Mernaweg 29 te **Wehe-den Hoorn**, is nu een beschermd monument.*

Foto: M. E. van Doornik, mei 1991.